

Archeologisch proefsleuvenonderzoek op het
perceel Bergeijksedijk 12 te Eersel

MICHEL LASCARIS

Zuidnederlandse Archeologische Notities

120

Amsterdam 2007
Archeologisch Centrum Vrije Universiteit - Hendrik Brunsting Stichting

De serie *Zuidnederlandse Archeologische Notities* is een uitgave van de Hendrik Brunsting Stichting van het Archeologisch Centrum van de Vrije Universiteit te Amsterdam

Colofon

ISBN/EAN: 978-90-8614-046-6
Opdrachtgevers: Gemeente Eersel, CB-NL Development B.V.
Project: IVO proefsleuven Bergeijksedijk 12, Eersel
Plaats documentatie: Provinciaal depot Noord-Brabant (na deponeren)
Objectcode: EER-BD-07
CIS-code: 23397
Coördinaten: 150.520 / 374.170

Status: Eindrapport
Auteur: Drs. M.A. Lascaris
Omslagontwerp: Bert Brouwenstijn (ACVU)

©ACVU-HBS Amsterdam, september 2007

Archeologisch Centrum van de Vrije Universiteit - Hendrik Brunsting Stichting, Amsterdam

De Boelelaan 1105

1081 HV Amsterdam

INHOUDSOPGAVE

I	INLEIDING	4
2	VOORONDERZOEK	4
3	DOELSTELLING	4
4	STRATEGIE	5
5	RESULTATEN	5
	5.1 Landschap en bodem	
	5.2 Grondsporen en kwaliteitsbepaling	6
	5.3 Beantwoording vragen PvE	6
6	CONCLUSIE EN SELECTIEADVIES	6
7	BRONNEN	7
	7.1 Ongepubliceerd	7
	7.2 Literatuur	7
8	FIGURENLIJST	7

BIJLAGE

1. Archeologische perioden

I INLEIDING

Op een perceel aan de Bergeijksedijk te Eersel (fig. 1) heeft in september 2007 een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven plaatsgevonden. Aanleiding voor het onderzoek is het in het gebied geplande grondverzet in het kader van een nieuwbouwproject. Het onderzoek is verricht door de Hendrik Brunsting Stichting van het Archeologisch Centrum van de Vrije Universiteit (ACVU-HBS). Opdrachtgevers zijn de gemeente Eersel en CB-NL Development B.V. Doel van het proefsleuvenonderzoek was het opsporen van archeologische resten en het verkrijgen van inzicht in de aard, locatie, omvang en kwaliteit van deze resten. Na toetsing van de behoudenswaardigheid van de vindplaats zal een selectieadvies worden gegeven. Op basis van dit selectieadvies kan vervolgens door het bevoegd gezag een keuze worden gemaakt tussen beschermen, geheel of gedeeltelijk opgraven, dan wel het vrijgeven van het terrein (selectiebesluit).

2 VOORONDERZOEK

Het terrein grenst aan het plangebied Eersel Kerkebogten. Voor Kerkebogten zijn zowel rapporten van bureauonderzoek als van boor- en proefsleuvenonderzoek beschikbaar.¹ Uit deze studies blijkt dat het terrein Bergeijksedijk 12 tot aan het begin van de 20ste eeuw deel uit maakte van het uitgestrekte akkercomplex Kerkebogten/Stokkelse Akkers. Sinds de tweede helft van de twintigste eeuw is het in gebruik als het erf van een bedrijfspand. De ondergrond van het gebied bestaat uit zwak lemig zand (dekzand, Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden) met plaatselijk dagzomend grofzandiger sediment van de Formatie van Sterksel. Langs de noordelijke grens van het perceel Bergeijksedijk 12 ligt een dichtgegooide watergang: de voormalige Kerkloop. Verder oostelijk is deze gekanaliseerde beek nog aanwezig in de vorm van een ondiepe sloot. De Kerkloop is een zijbeek van de Run. Omdat het perceel binnen de bebouwingsgrenzen van Eersel ligt, behoort het tot de niet gekarteerde delen op de bodemkaart 1:50.000. Uitgaande van de resultaten van het in Kerkebogten uitgevoerde onderzoek is te verwachten dat op het perceel een Enkeerdgrond of Beekeerdgrond ligt. In Kerkebogten zijn talloze vondsten en grondsporen uit verschillende perioden aan het licht gekomen. Zo liggen op korte afstand van de Bergeijksedijk twee Grafmonumenten uit de Bronstijd (resten van grafheuvels met crematiegraven), nederzettingssporen uit de Vroege- en Midden IJzertijd in de vorm van verspreid liggende erven, nederzettingssporen uit de Late IJzertijd en de Romeinse Tijd (met name langs de Schadewijkstraat), een omvangrijke nederzetting uit de Volle Middeleeuwen en een afgezonderd gelegen separaat boerenerf uit dezelfde periode langs de Bergeijksedijk direct ten zuiden van Bergeijksedijk 20. Verder ligt het Bergeijksedijk 12 op korte afstand van de St. Willibrordkerk. Op basis van archeologisch onderzoek in vergelijkbare situaties elders in de Kempen kunnen rond deze oude parochiekerk nederzettingssporen uit de Volle Middeleeuwen worden verwacht. Ook is niet uit te sluiten dat in de omgeving van de St. Willibrorduskerk ook archeologische resten uit de Vroege Middeleeuwen liggen. Eersel wordt genoemd in een 8ste eeuwse schenking aan de abdij van Echternach en de oudste resten van het dorp liggen vermoedelijk in de directe omgeving van de kerk.

¹ Hakvoort 2005, Kortlang 2003 en Lascaris 2004.

3 DOELSTELLING

De onderzoeksvragen waren van te voren vastgelegd in een Programma van Eisen (PvE).² Doel van het onderzoek is het toetsen van de archeologische verwachting voor te ontgronden terreindelen, het inventariseren van de eventueel aanwezige archeologische waarden en het bepalen van de behoudenswaardigheid van deze waarden. In het PvE zijn de volgende onderzoeksvragen gedefinieerd:

- Bevinden zich op het terrein archeologische resten?
- Wat is de aard, omvang en datering van deze resten?
- Wat zijn de conserveringstoestand en gaafheid van de vondsten, sporen respectievelijk de vindplaats(en)?
- Zijn in samenhang met archeologische grondsporen en artefacten macrobotanische resten te verwachten en wat is de conserveringstoestand hiervan?

Op grond van de antwoorden op bovengenoemde vragen, dienen uitspraken gedaan te worden over de behoudenswaardigheid de vindplaats(en). Deze waardering moet plaats vinden conform de waarderingmatrix van de KNA (ver. 3.1, VS 07).

4 STRATEGIE

Slechts een deel van het terrein was nog beschikbaar voor archeologisch onderzoek. De rest is in het kader van een bodemsanering tot 1 a 1,5 meter diepte uitgegraven (fig. 2). De op het nog beschikbare deel van het terrein aangelegde proefsleuf had een lengte van 39 m. De in het PvE voorgeschreven proefsleuflengte van 50 m bleek in de praktijk niet realiseerbaar vanwege de topografische situatie ter plaatse. Verder bleek het terrein iets groter dan vooraf afgesproken was met de opdrachtgever (1300 in plaats van 815 m²). Om toch de voorgeschreven dekkingsgraad te benaderen, werd de proefsleuf verbreed tot 5 m (PvE 4 m). Uiteindelijk is 14 % (180 m²) van het niet verontreinigde deel van het terrein onderzocht.

Na verwijderen van de bovenste verstoorde 30 cm grond werd de proefsleuf laagsgewijs verdiept tot op het niveau waarop in theorie grondsporen herkenbaar zijn. De in het vlak waargenomen grondsporen zijn met de hand opgeschaafd alvorens ze op te tekenen. Ieder vijf meter werd de NAP-hoogte van het vlak gemeten en vastgelegd. Ter referentie is op een drietal plaatsen ook de hoogte van het maaiveld naast de werkputten gemeten. Gedurende het laagsgewijs verdiepen werden vlak en stort afgezocht met een metaaldetector. Verder zijn de profielwanden van de werkput bestudeerd om antwoord te kunnen geven op de landschapsgerelateerde onderzoeksvragen uit het PvE. Drie representatieve profielsecties zijn gefotografeerd, beschreven en getekend. Het bleek niet nodig om sporen te couperen.

5 RESULTATEN

5.1 LANDSCHAP EN BODEM

Dankzij de onderzochte profielen (fig. 2 en 3) werd tijdens het onderzoek een goed inzicht verkregen in de opbouw van de bodem op het nog beschikbare deel van het perceel. Ondanks tientallen jaren

² Lascaris 06-06-2007

lang intensief gebruik als bedrijfslocatie is de bodemopbouw er vrijwel intact. Alleen de bovenste 30-50 cm van de bodem is verstoord door modern grondverzet. Hieronder bevindt zich een minerale eerdlaag van omstreeks 60 cm dikte. Deze laag bestaat uit door plaggenbemesting opgebrachte grond en is kenmerkend voor de oude akkercomplexen op de Brabantse zandgronden. Onder dit es- of plaggendek liggen de resten van een veldpodzolgrond. Dit is de oorspronkelijke bodem van voor de ophoging door plaggenbemesting. Ook de bovenste lagen van de veldpodzol (A en E-horizont) zijn deels onder het plaggendek bewaard gebleven. Dit betekent dat het voor archeologisch onderzoek meest relevante niveau relatief onverstoord is. Voor wat betreft lithologie en geologie van de bodem valt op dat het zand - waarin de veldpodzolgrond ontstaan is - vrij grof is en een kleine hoeveelheid grind bevat. Op het perceel dagzoomt dus fluviatiel sediment van de Formatie van Sterksel. Het plaggendek en de verstoorde top laag van de bodem is duidelijk fijnkorreliger en is vrij van grind. Vermoedelijk zijn de plaggen destijds gestoken op een elders gelegen dekzandafzetting.

5.2 GRONDSPOREN EN KWALITEITSBEPALING

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn geen archeologisch relevante grondsporen aan het licht gekomen. De enige twee in het vlak waarneembare grondsporen waren afkomstig van de bouwput van het onlangs gesloopte bedrijfsgebouw en van een moderne greppel. Vanuit archeologisch oogpunt gezien is inhoudelijke kwaliteit van deze sporen nihil. Een verdere toetsing van de kwaliteit van deze sporen volgens KNA (ver. 3.1, VS 07) is dan ook weinig zinvol. Naar onze mening zijn de aangetroffen grondsporen niet behoudenswaardig.

5.3 BEANTWOORDING VAN DE VRAGEN UIT HET PROGRAMMA VAN EISEN

Op het terrein bevinden zich hoogst waarschijnlijk geen archeologische resten. Vragen over aard en kwaliteit van de archeologische resten kunnen dan ook niet worden beantwoord evenals vragen over de kwaliteit van met archeologische vondsten/sporen samenhangende macrobotanische resten.

6 CONCLUSIE EN SELECTIEADVIES

Een van de uitkomsten van het proefsleuvenonderzoek is dat de bodem op het niet gesaneerde deel van het plangebied vanuit archeologisch perspectief intact is. Het niveau waarop zich in theorie archeologische vondsten en grondsporen kunnen bevinden is namelijk nog aanwezig en ook het beschermende plaggendek is grotendeels bewaard gebleven. Op het perceel zijn echter geen archeologische resten aan het licht gekomen. Naar onze mening is de kans dan ook uiterst klein dat tijdens het realiseren van de nieuwbouw op het perceel behoudenswaardige archeologische resten verloren zullen gaan. Verder is het grootste deel van het perceel verstoord bij het saneren van bodemverontreiniging. Wij achten het dan ook weinig zinvol om op het perceel verder archeologisch onderzoek te laten plaatsvinden.

De uitkomsten van dit onderzoek gelden met nadruk uitsluitend voor het perceel met Bergeijksedijk 12. Voor de omliggende percelen geldt nog steeds een aanzienlijke trefkans op behoudenswaardige archeologische resten. Dit vanwege de voor bewoning en begraving gunstige ligging in het landschap, de nabijheid van bekende archeologische vindplaatsen en de St. Willibrorduskerk evenals de relatief intacte bodemopbouw.

7 BRONNEN

7.1 NIET GEPUBLICEERD

Hoogerbrugge, M., 2007: *Deelsaneringsplan Bergeijksedijk 10-12 te Eersel*, 's-Heerenbroek.

Lascaris, M.A., 2007: *Programma van Eisen Archeologisch proefsleuvenonderzoek Bergeijksedijk 12 te Eersel* (06-06-2007).

7.2 LITERATUUR

Bakker, H. de, en J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland*, tweede gewijzigde druk, Wageningen.

Hakvoort, A./F.P. Kortlang, 2005: *Aanvullend verslag inventariserend veldonderzoek plangebied Kerkebogten, gemeente Eersel*, Amsterdam (Zuidnederlandse Archeologische Notities 29).

Kortlang, F.P., 2003: *Verslag bureauonderzoek archeologische waarden plan Eersel-Kerkebogten*, Amsterdam (Zuidnederlandse Archeologische Notities 1).

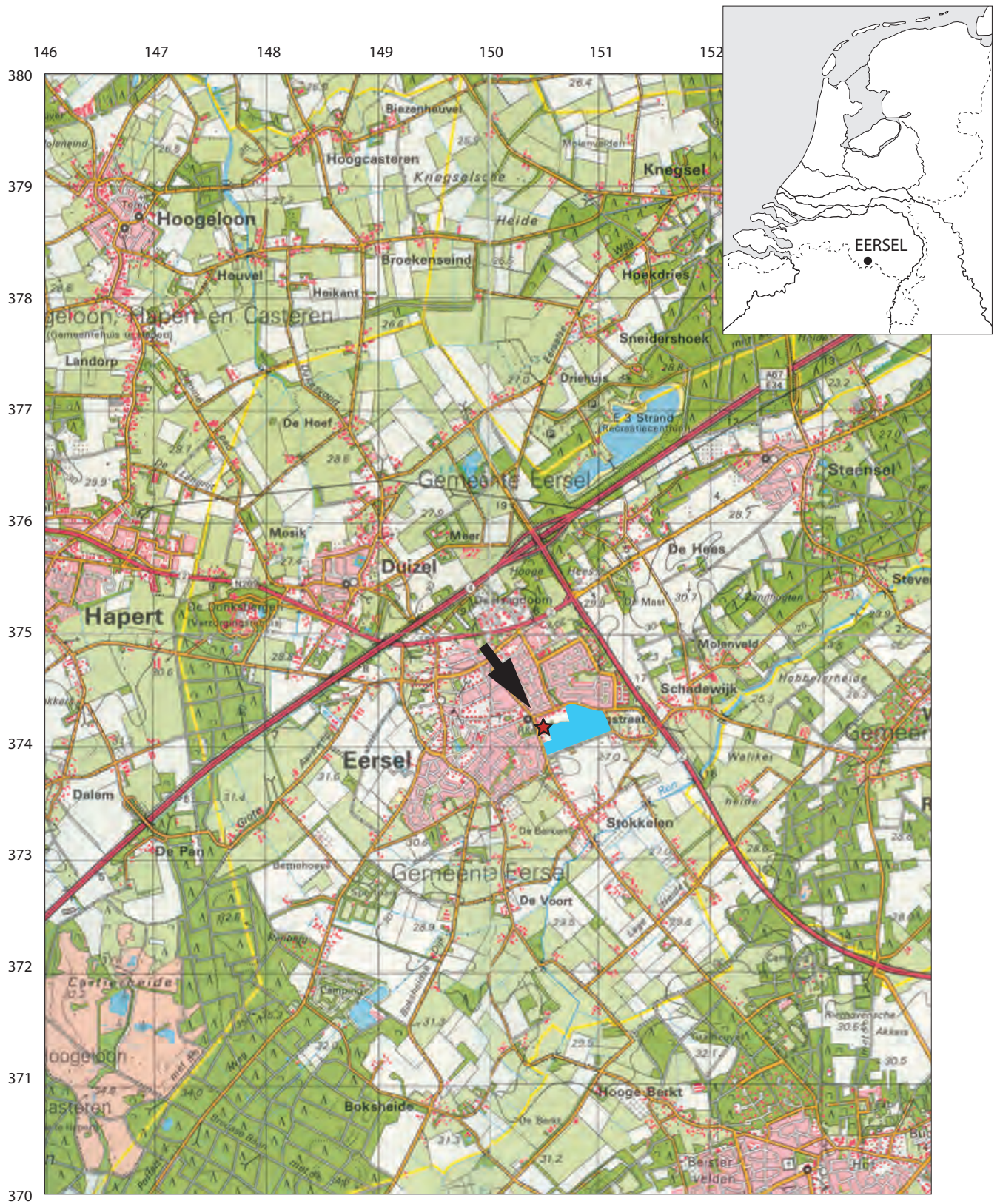
Lascaris, M., 2004: *Verslag inventariserend veldonderzoek plangebied Kerkebogten, gemeente Eersel*, Amsterdam (Zuidnederlandse Archeologische Notities 10).

8 FIGURENLIJST

Fig. 1. Bergeijksedijk 12, Eersel. Onderzoekslocatie op de topografische kaart schaal 1:50.000.

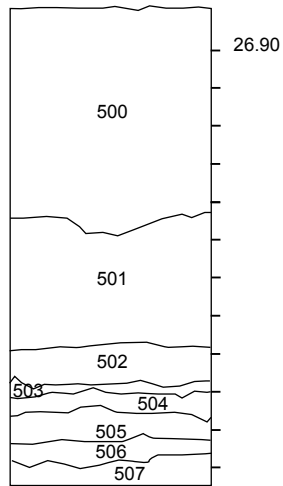
Fig. 2. Bergeijksedijk 12, Eersel. Ligging van de proefsleuf (1:2000) en vlaktekening (1:500).

Fig. 3. Bergeijksedijk 12, Eersel. Profielsecties. Schaal 1:20.

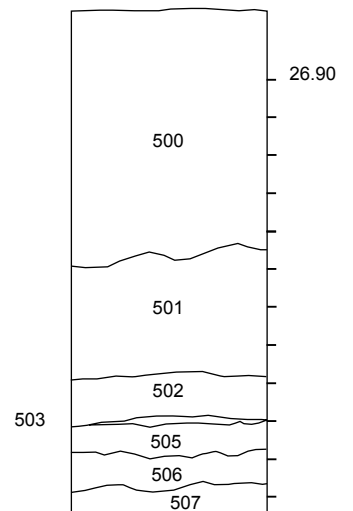

Figuur 1. Eersel Bergeijksedijk 12 (ster) en het plangebied Eersel Kerkebogten (blauw).

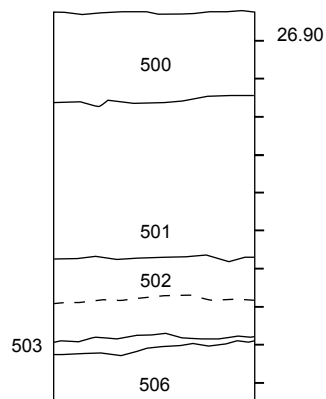
P1

P2

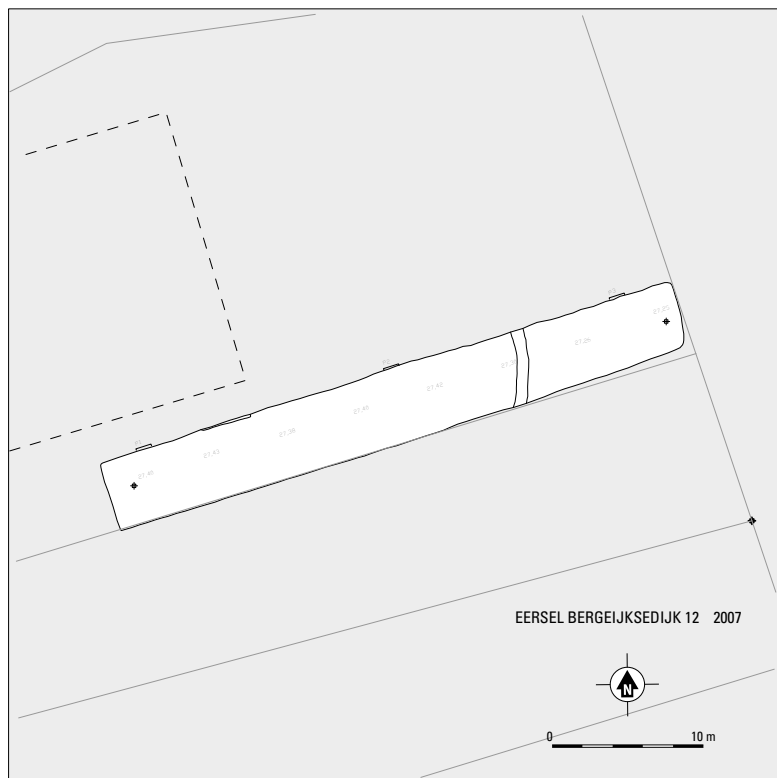
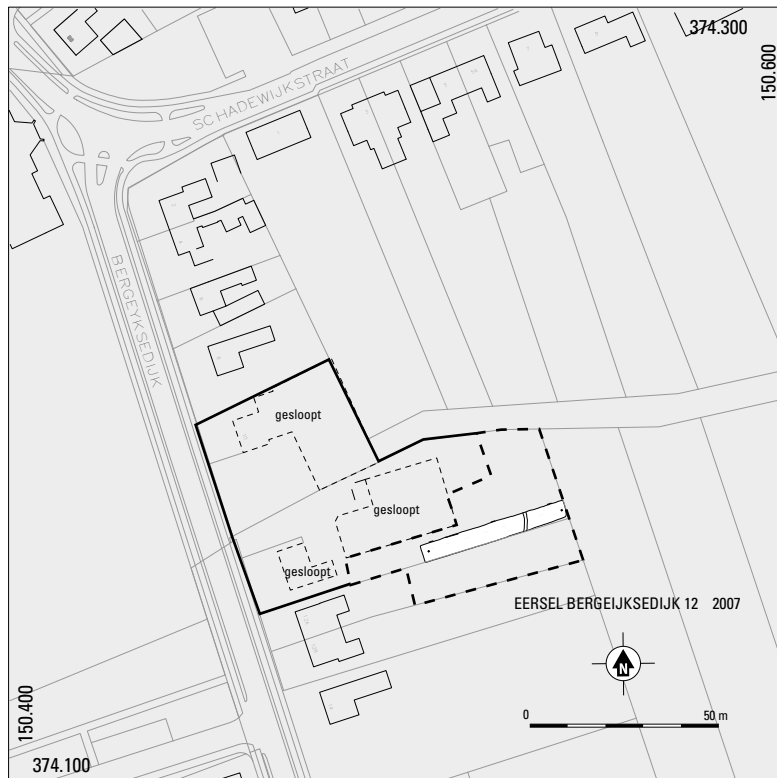

P3

- 500 Verstoorde bovenlaag met puin. Scherpe ondergrens (Aap).
- 501 Bruin matig grof zand met diffuse ondergrens. Bovenste laag plaggendek (Aa1).
- 502 Bruin matig grof zand met scherpe ondergrens. Onderste laag plaggendek (Aa2).
- 503 Donker grijs matig grof zand met geleidelijke basis. Humeuse toplaag van een veldpodzolgrond (2Ahe).
- 504 Grijs matig grof tot zeer grof ontijzerd zand met iets grind. Sterk gebioturbeerde uitspoelingslaag (2Eh).
- 505 Donker bruin zeer grof zand met iets grind en geleidelijke ondergrens. Humusinspoeling (2Bh).
- 506 Geelbruin zeer grof zand met iets grind. Overgangslaag (2BC).
- 507 Geelgrijs zeer grof zand met iets grind en plaatselijk roestvlekken (2Cg).

Figuur 3 Eersel Bergeijksedijk 12. Profielsecties. Schaal 1:20.

Figuur 2 Ligging van de proefsleuf (boven 1:2000) en tekening van het vlak (onder 1:500).
 A. uitgegraven deel van het plangebied (bodemsanering); B. terreindeel dat nog beschikbaar is voor archeologisch onderzoek; C. profielsectie met nummer; D. hoogte in meter +NAP; E. grondsporen (modern).

BIJLAGE 1. OVERZICHT VAN ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

begin	einde	periode
1750 na Chr. -	heden	Nieuwste Tijd
1500 na Chr. -	1750 na Chr.	Nieuwe Tijd
1300 na Chr. -	1500 na Chr.	Late Middeleeuwen
1000 na Chr. -	1300 na Chr.	Volle Middeleeuwen
900 na Chr. -	1000 na Chr.	10de eeuw
750 na Chr. -	900 na Chr.	Karolingische tijd
700 na Chr. -	750 na Chr.	vroeg-Karolingische tijd
675 na Chr. -	700 na Chr.	laat-Merovingische tijd
450 na Chr. -	675 na Chr.	Merovingische tijd
450 na Chr. -	1000 na Chr.	Vroege Middeleeuwen
270 na Chr. -	450 na Chr.	laat-Romeinse tijd
70 na Chr. -	270 na Chr.	midden-Romeinse tijd
12 voor Chr. -	70 na Chr.	vroeg-Romeinse tijd
250 voor Chr. -	12 voor Chr.	Late IJzertijd
500 voor Chr. -	250 voor Chr.	Midden IJzertijd
775 voor Chr. -	500 voor Chr.	Vroege IJzertijd
1050 voor Chr. -	775 voor Chr.	Late Bronstijd
1800 voor Chr. -	1050 voor Chr.	Midden Bronstijd
2000 voor Chr. -	1800 voor Chr.	Vroege Bronstijd
2850 voor Chr. -	2000 voor Chr.	Laat Neolithicum
4200 voor Chr. -	2850 voor Chr.	Midden Neolithicum
5300 voor Chr. -	4200 voor Chr.	Vroeg Neolithicum
6450 voor Chr. -	4900 voor Chr.	Laat Mesolithicum
7100 voor Chr. -	6450 voor Chr.	Midden Mesolithicum
8800 voor Chr. -	7100 voor Chr.	Vroeg Mesolithicum